

ANTICKÉ NEBE A ASTRÁLNÍ BOŽSTVA

- Řekové **neznali astrální božstva**, s výjimkou nebeského Héliá a jeho sester
 - astrální božstva byla patrně nahrazena olympskými (sídlicími vysoko v oblačném vrcholku Olympu)
- Hélios – mladý, urostlý bůh **slunce**
 - zosobnění **jasu** a **tepla**, zobrazován se **zlatými vlasy** coby paprsky korunující jeho hlavu
 - jeho sestrami byla bohyně **měsíce Seléné**, která projížděla po nebi ve **stříbrné bárce** (před její krásou i hvězdy bledly), a bohyně **jitra, úsvitu i červánků Éós** (slovanská Jitřenka), která doprovází Héliá až k západu, kde se mění ve Večernici (první večerní hvězdu)

- svou každodenní povinnost konal ve **zlatém voze**, taženém **4 okřídlenými koňmi**
- je mu zasvěcen **kohout**, který ho na ranní cestu **budil**, přičemž zrána vycházela **jitřenka Éós**, která mu otvírala **bránu** na nebesa, a za ní na východě vyjelo **spřežení** boha slunce

Éós (vlevo)

Seléné
(vpravo)

- Hélioova cesta začínala na dalekém východě, prý někde v **Kolchidě** či v **zemi Indů**, a směřovala nad celou zemí až k dalekému západu, kdy dorazil k **Ókeanu** na **ostrov Blažených**, kde se jeho koně vykoupali a napásli a Hélios tam odpočíval přes noc ve **zlatém paláci** (viz *Tři zlaté vlasy Děda Vševěda*)
- ráno pak v nádherné **bárce** (prý ve tvaru poháru, kterou mu zhotovil sám božský kovář **Héfaistos**), odplouval po **vodách Ókeanu zpět** na východ, kde následujícího dne jeho pouť opět začínala
- dával svým světlem a teplem **zemi život**, na své pouti všechno **viděl** – mnohé si však nenechal jen pro sebe...
- Héliovým osobním majetkem byl **ostrov Rhodos**, který si vyzvedl z mořských hlubin poté, co si bohové **rozdělili majetek** a na Héliu **zapomněli**

- obyvatelé ostrova mu k poctě zbudovali **Rhodský kolos**: obrovskou sochu nad vjezdem do přístavu (1 ze 7 divů starověkého světa, byl zničen při zemětřesení 225 př.n.l., viz obrázek)

Hélios se spřežením

Hélios na římské minci

Hélios: římská bronzová socha (Louvre)

DALŠÍ MYTICKÉ BYTOSTI

- Prométheus a Epimétheus – potomci (dvojčata) titánské dvojice **Iapetos** a **Themis**
 - byli **Diovi bratřenci** (Kronos a Iapetos byli bratři)
 - **protikladná** božská dvojice (antagonismus přírodního dění), kdy první **prospívá** a druhý **škodí**: akční Prométheus (*před-přemýšlející*) a lenošný Epimétheus (*po-přemýšlející*)
 - (viz i české mýty: **Přemysl**, jehož jméno je odvozeno od slova *přemýšlet*, a jeho protiklad **Nezamysl**, odvozeno od slova *nezamýšlet*)
 - stvořil zvířata a obdaroval je specifickými dovednostmi, nikdo se však ze zvířat neradoval
 - proto z hlíny a vody, které dávaly život rostlinám i stromům, **uhnětl člověka** k podobě bohů a bohyně **Athéna** mu vdechla ducha

- **Prométheus** pak učil člověka všelikým **dovednostem**, aby nechodili světem jako ve snách: stavět příbytky, číst, psát a počítat, využívat zvířata a sestrojovat vozy, stavět lodě s vesly i plachtami, kutat v zemi a užívat léky i masti, odhalil mu krásu umění – a lidé se učili...
- **bohové** z Olympu pozorovali lidi nedůvěřivě – zvláště Prométheův bratranec **Zeus** s obavou pozoroval jejich schopnosti, a tak **přikázal Prométheovi**, aby lidi naučil **obětovat bohům** s pokorou a bázni, neboť bohové vládnou nad osudem všeho na zemi
- Prométheus vyzval Dia, aby sám rozhodl, jaká **strava** bude příslušet **bohům** a jaká **smrtelníkům**: obětoval obrovského **vola** a rozdělil ho na **2 díly** – do jednoho dal veškeré **maso, morek i vnitřnosti** a zabalil to do nevzhledné volské **kůže**, do chutného **tuku** schoval jen holé **kosti**

- Zeus ucítil vůni oběti, sestoupil na zemi a Prométheus ho vyzval, aby **vybral** díl, který bude navždy coby **oběť** příslušet **bohům**, a který díl zůstane **lidem**
- Zeus se nechal **ošálit** chutným tukem, ale když zjistil, že jsou v něm jen kosti, strašlivě se na Prométhea **rozzlobil**, ale rozhodl se **potrestat** smrtelníky:
- vzal a schoval lidem **oheň**, aby si maso ani vnitřnosti nemohli **upéct**
- a Prométheus **přelstil Dia** znovu – vzal z Diova krbu **oheň** a donesl jej **lidem** na zem ukrytý ve **stonku fenyklu**
- Diův hněv neznal mezí – tentokrát se už rozhodl **potrestat Prométhea**: nařídil **Héfaistovi**, aby Prométhea připoutal ke **skále** na **Kavkaze**, kam pak za ním po dlouhá staletí denně přilétal obrovský **orel** (potomek **Týfona** a zmije **Echidny**), aby mu vždy vykloval z těla **játra**, jež mu do druhého dne dorůstala

Prométheus trestán Diem

- přikovaného Prométhea vysvobodil **Héraklés**, když **orla zabil**, a **Zeus** se **radoval** z dalšího úspěšného hrdinského činu svého syna Hérakla tolik, že **Prométheovi** vše **odpustil**
- po Prométheovi však seslal **Zeus** další **trest** i na **lidi** coby domnělé spoluviníky: stvořil pro ně mytickou **ženu**, která jim měla přinést **velká neštěstí** (do té doby podle některých verzí žili na světě jen muži)
- nařídil **Héfaistovi** uhníst z **hlíny a vody tělo** obdařené takovou krásou a sličností, jako by to byla **bohyně**
- **Athéna** pak tuto ženu ozdobila **šperky**, **Afrodité** dala její tváři **půvab** a sličnost a posel bohů **Hermés** ji obdařil zlým, lživým a falešným **srdcem**, do úst jí vložil **řeč** a pojmenoval ji **Pandora** (tj. „*dar všech bohů*“), přičemž jí **Zeus** svěřil do opatrování uzavřenou skříňku

- pak ji Zeus daroval za ženu Epimétheovi (ač ho už dříve varoval vlastní bratr Prométheus, aby od Dia nepřijímal žádné dary – **Epimétheus** nedokázal její kráse **odolat**) a Pandora sestoupila na **zem**, kde dosud žili lidé **zdravě a šťastně** bez utrpení
- **skříňku otevřela** a vypustila z ní na lidstvo **pohromy a utrpení**, které v ní byly zavřeny (podle jiné verze našla skříňku až na zemi, kde byla ukrytá)
- od té doby jsou lidé **nemocni**, trpí **bolestmi, únavou, nemocemi...**
- Pandora se **lekla** a víko zavřela tak rychle, že uvnitř zůstal duch Naděje

stvoření Pandory

Nestvůry:

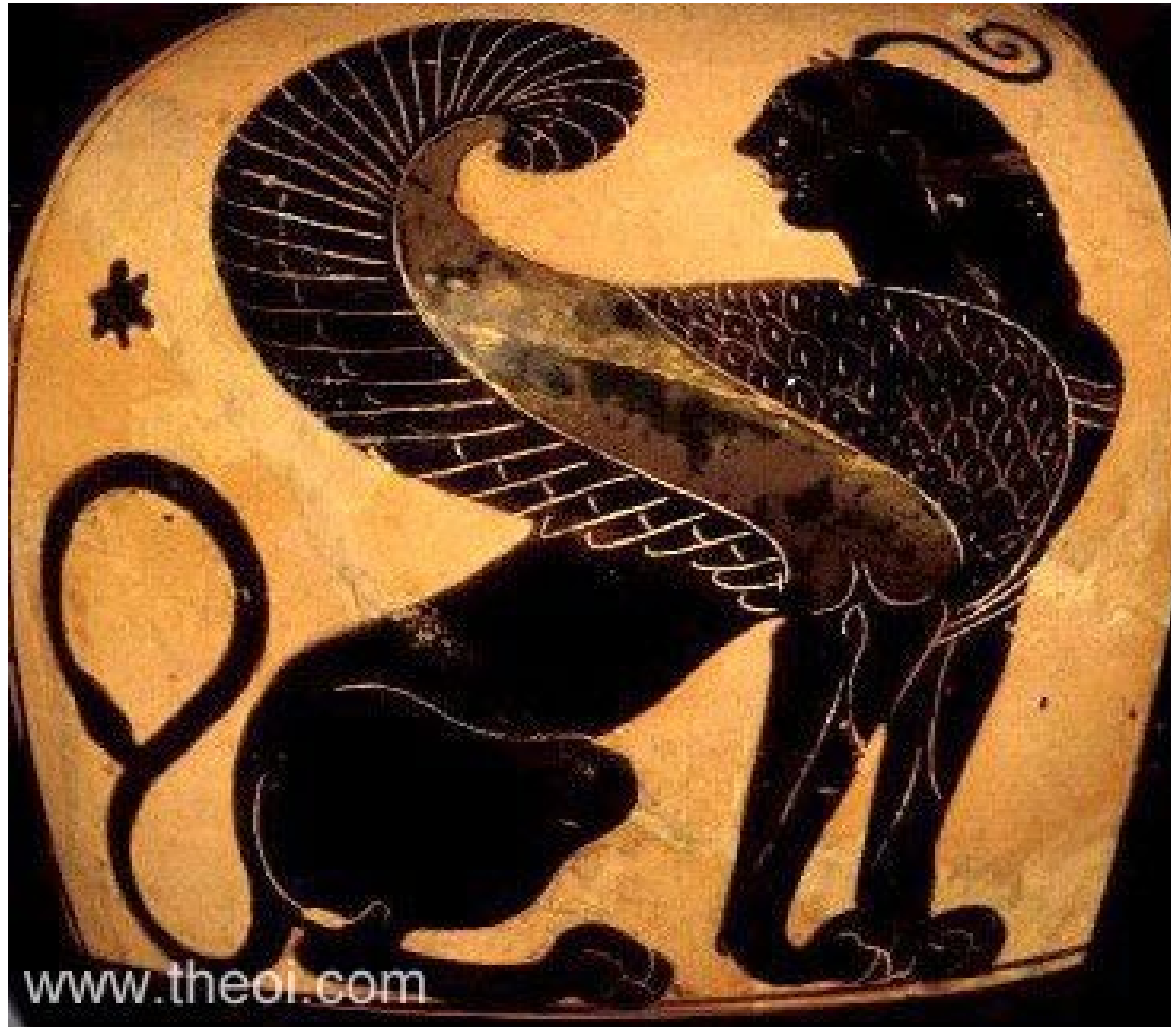
- často **hlídaly** posvátná místa či magické předměty, mnohdy byly **hybridní**
 - **Harpyje** – napůl **ženy** a napůl **ptáci**, jejichž počet není znám, původně personifikace **bouře a mračen**, šířily kolem sebe nesnesitelný **puch**, přinášely **sucho**, **hladomor** a **epidemie**, později **unášely duše** mrtvých do podsvětí
 - **Sfinx** – má tělo **lva** s hlavou **berana**, **sokola** či **člověka**, nejstarší doklady o ní jsou známy ze starověkého **Egypta**, odkud se dostala do řecké mytologie, kde se její **podoba** různě měnila (nejčastěji byla obrovským monstrem s **hlavou** a obnaženou **hrudí ženy**, **lvím tělem**, **hadím ocasem** a **ptačími křídly**)

Harpyje

Sfinga (Mezopotámie)

Sfinga (Řecko)

Sfinga z Delf

Sfinga a Oidipus

- mnohé žily na **mořích** a **ostrovech**:
 - Sirény – jejich **zpěv** přiváděl námořníky do záhuby
 - Skylla – **6hlavá** obluda s **12 nohama**, která v jeskyni na své skále poblíž **Sicílie**, kde je neustálá mlha, požírala **námořníky**, hrůzou se však před ní třásli i bohové
 - Charybda – podmořská obluda žijící naproti Skylle, **3x denně** pohltí tolik mořské vody, až je vidět mořské dno, a 3x denně tu vodu zase chrlí ven (příliv a odliv), je-li nablízku nějaký **koráb**, tak zmizí v jejím chřtánu

Skylla

Potopa:

- patrně převzatý mýtus (snad z Mezopotámie?)
 - **lidské pokolení se rozrůstalo** a spolu s ním **sílilo i zlo**: touha po **bohatství** nutila lidi vést **války** a odvracet se **od bohů**
 - **Zeus** se proto rozhodl **lidský rod zničit**, rozpoutal větry s křídly z vody a seslal na svět lidí **potopu**
 - **bystřiny i řeky** unášely v divém proudu stromy, stáda, lidi i jejich příbytky, **moře** se spojilo s **mořem** a vše zaplavily **vody**
 - když Diův hněv opadl, spatřil na hladině **lodíku** a v ní muže a ženu: Poznal v nich **Prométheova** syna Deukalióna a **Epimétheovu** a **Pandořinu** dceru Pyrrhu
 - byli **nevinní**, jako jedni z posledních před potopou **bohy uctívali** a společně teď **prosili** bohy o **slitování**

- Zeus zahnal jejich loďku k hoře **Parnássu**, která jako jediná **vyčnívala** z širých vod
- tam dostali záhadnou radu: aby **kosti matky** házeli za **záda**
- **Deukalión** pochopil, že kostmi matky jsou míněny **kosti země** (matky všeho živého), a tak vzal **kameny**, házel je přes rameno za sebe – z každého jím hozeného kamene vyrostl **muž**, z každého kamene hozeného **Pyrrhou** povstala **žena**
- ti všichni pak vytvořili nové lidské **pokolení**, žijící dodnes